

Afdækning af litteracitet

.....
Tekst- og opgavesamling B

Somali

.....

Til elever, der læser og skriver på
somali som stærkeste sprog

Introduktion

Denne tekst- og opgavesamling anvendes sammen med samtaleark, Spor B.

Tekst- og opgavesamlingen indeholder **tre tekster**:

- Tekst 1: Løven og ræven
- Tekst 2: Skorpionen – et spindeldyr med brod
- Tekst 3: Søvn

Materialet til hver tekst består af **tre dele**:

1. Selve teksten
2. Elevens svarark med spørgsmål til teksten
3. Rettevejledning til tekstens spørgsmål.

Information om **valg af tekst** til eleven finder du i **samtaleark B**.

Anvendelse af tekst- og opgavesamling

Print tekst, elevens svarark og rettevejledning enkelt-sidet og i farver. Giv eleven teksten og elevens svarark og hav selv rettevejledningen liggende foran dig, mens eleven læser teksten og løser opgaverne, så du løbende kan notere elevens svar.

Giv gerne tolken kopier af tekster og elevens svarark, både på dansk og på elevens sprog.

Instruktionerne til, hvordan du gennemfører opgaverne i forbindelse med teksterne, finder du i samtalearket til Spor B.

Skriv elevens svar på opgaverne i dette materiale. Vær opmærksom på, at svarfelterne, f.eks. "Ja" og "Nej", kommer i en anden rækkefølge på elevens svarark, hvis der er tale om et sprog med læseretning fra højre til venstre.

Om oversættelserne

I nogle tilfælde bruges forskellige variationer af det samme sprogs skriftsprog i forskellige lande eller i forskellige

dele af et land. Hvis der findes et officielt standardskriftsprog, er dette anvendt i oversættelserne af de tre tekster.

Tekst 1: "Løven og ræven"

Libaaxa iyo dawacada

Libaaxu wuxuu jifay godkiisii.

Habeen iyo maalinba halkaasuu jifay.

Gurxan yar oo daalan uun baa laga maqlayey.

– Wuu xanuunsan yahay, ayey bahalladu ku fikireen oo way u naxeen.

Waxey bilaabeen inay libaaxa godkiisa hadiyado yaryar ugu dhex geeyaan.

Dawacaduse godka ma gelin.

Libaaxii ayaa cod yar oo macaan ku weydiiyey:

– Saaxiib, maxaad iigu soo geli wayday? Bahalladii kaleba kulligood wey ii yimaadeene.

– Waan rabey inaan imaado, ayay tiri dawacadii, laakiin raadadka markaan arkay ayaan baqay. Raadadka oo dhan godkaaga ayey galayaan, laakiin wax raad ah oo godka ka soo baxa lama arko. Sidaa darteed bannaanka ayaan iska joogi.

Billede: I-K. Eriksson.

Tekst: K. Aronsson & S. Ottosson, Min läsebok. 1993. Bearbejdet.

Tekst 1: "Løven og ræven" - Elevens svarark**Su'aalaha "Libaaxa iyo dawacada"**

Haa ama Maya kaga jawaab su'aalaha soo socda.

Haa Maya

1. Libaaxa ma godkiisa ayuu wakhti kasta joogay?
2. Dawacadu ma u gashay libaaxa?
3. Dawacadu ma siisay libaaxa hadiyado?
4. Libaaxu ma cunay bahalladii kale?

Su'aalahaan afka ayaad uga jawaabeysaa.

5. Iskaaga si kooban ma uga sheekeyn kartaa wuxuu qoraalkaanu ku saabsan yahay?
6. Ma u maleyneysaa inuu libaaxu xanuunsanaa? Fikraddaada ma sharxi kartaa?
7. Dawacadu ma ka caqli badnayd bahallada kale? Fikraddaada ma sharxi kartaa?
8. Ma u maleyneysaa in sheekadaan wax laga baran karo? Fikraddaada ma sharxi kartaa?

Tekst 1: "Løven og ræven" - Rettevejledning

Teksttype: Skønlitterær, fortællende tekst (fabel).

Billedet kan fremme fortolkningen af den implicite information i teksten. For at forstå historien, må læseren være i stand til at læse mellem linjerne. Fablens morale udtrykkes ikke i teksten.

Lukkede spørgsmål

Eleven svarer ved at krydse af i sit svarark.

Læseproces		Spørgsmål til eleven	Facit		Elevens svar	
			Ja	Nej	Ja	Nej
1	På linjerne	Var løven i sin grotte hele tiden?	X		☐	☐
2	På linjerne	Gik ræven ind til løven?		X	☐	☐
3	Mellem linjerne	Gav ræven løven gaver?		X	☐	☐
4	Mellem linjerne	Havde løven ædt de andre dyr?	X		☐	☐

Kommentarer:

Genfortælling

5. Kan du, med dine egne ord, kort fortælle, hvad teksten handler om?

Kommentarer:

Åbne spørgsmål

Formålet med de åbne spørgsmål er at afdække elevens evne til at argumentere ud fra teksten. Hvis eleven ikke selv motiverer sit svar, er det vigtigt at stille opfølgende spørgsmål.

Spørgsmålene stilles og besvares mundtligt.

6. (Mellem linjerne) Tror du, at løven var syg? Hvordan kom du frem til det?

Kommentarer:

7. (Mellem linjerne) Var ræven klogere end de andre dyr? Kan du fortælle, hvordan du kom frem til det?

Kommentarer:

8. Tror du, man kan lære noget af den her fortælling? Kan du fortælle, hvordan du kom frem til det?

Kommentarer:

Opgørelse

Eleven viser forståelse for tekstens indhold ved at:	Ja	Delvist	Nej
Svare på spørgsmål på linjerne	☐	☐	☐
Svare på spørgsmål mellem linjerne	☐	☐	☐
Svare på spørgsmål bag linjerne	☐	☐	☐
Genfortælle hovedtræk	☐	☐	☐
Ræsonnere og motivere egne holdninger til teksten	☐	☐	☐
Afvejet bedømmelse:	Ja	Delvist	Nej
Samlet set viser eleven grundlæggende forståelse for teksten	☐	☐	☐

Øvrige kommentarer om elevens læsning:

Tekst 2: "Skorpionen - et spindeldyr med brod"

Dibqallooc – bahal caaro ah oo dabada mudac ku leh

Fikir wanaagsan maahan in marka dalalka kulul la joogo faraha la geliyo daldaloolada yaryar ee derbiyada ama dhagxaanta dhexdooda ah. Waa in misna kabaha la iska hurgufo hadday muddo dheer meel iska yaaleen. Waxaa dhici karta in bahallo galeen. Waayo dibqalloocyadu ma jecla iftiinka oo waxay maalintii galaan oo ku dhuuntaan daldaloolada yaryar iyo meelaha kale ee mugdiga ah. Dibqalloocyadu waxay ku nool yihiin dalalka kulul ee adduunka oo dhan, hase yeeshee inta badan lama arko.

Mudaciisa ayuu ku dila noolaha uu qabsado

Dibqalloocyadu waxay dhab ahaantii noqon karaan kuwo sun badan leh, xitaa haddii sinjiyada badankood aaney dadka dilin. Wuxuu dhererkoodu gaaraa inta u dhexeysa hal illaa iyo labaatan sentiimitir taasoo inta badan ku xiran sinjiga ay yihiin, laakiin kulligood waxey dabada meeshay ku dhammaato ku leeyihiin mudac sun ah. Markuu dibqalloocu dilayo noolaha uu qabsado, dabadiisa ayuu kor dhabarka dushiisa ugu soo laabaa oo ku mudaa noolaha uu cidiyaha ku qabsaday. Dibqallooca cabsanaya si dhaqso leh ayuu isku kala roгаа si uu mudaciisa ugu aaddiyo cadowga.

Dibqalloocyadu habeenkii ayey ugaarsadaan caarooyinka waaweyn iyo cayayaan kale oo yaryar. Cidiyahooda ayey wax ku raadsadaan, kuna dhegaan noolaha ay qabsadeen oo caaraddooda sumeysan ku dilaan.

Fotografi: Wikimedia Commons.
Tekst: K. Åström, Boken om världen. 2001.

Tekst 2: "Skorpionen - et spindeldyr med brod" - Elevens svarark**Su'aalaha "Dibqallooca"**

Haa ama Maya kaga jawaab su'aalaha soo socda.

Haa Maya

1. Dibqalloocyadu ma jecel yihiin mugdiga?
2. Dibqalloocyada *kulligood* ma dili karaan dadka?
3. Dibqalloocyada kulligood ma isku wada cabbir baa?
4. Dibqalloocu ma cidiyaha ayuu noolaha ku qabsadaa?

Su'aalahaan afka ayaad uga jawaabeysaa.

5. Iskaaga si kooban ma uga sheekeyn kartaa wuxuu qoraalkaanu ku saabsan yahay?
6. Qoraalka ku saabsan dibqallooca waxaa ku taal in kabaha la iska hurgufo. Maxay kula tahay sababta middaa loo sameynayo? Fikraddaada ma sharxi kartaa?

Tekst 2: "Skorpionen - et spindeldyr med brod" - Rettevejledning

Teksttype: Beskrivende faktatekst.

Billedet kan skabe en vis forforståelse. Informationen i teksten er primært udtrykt eksplicit, men det kræver, at elever læser mellem linjerne for at kunne besvare de åbne spørgsmål. Teksten indeholder nogle emnespecifikke ord.

Lukkede spørgsmål

Eleven svarer ved at krydse af i sit svarark.

Læseproces		Spørgsmål til eleven	Facit		Elevens svar	
			Ja	Nej	Ja	Nej
1	På linjerne	Kan skorpioner lide mørke?	X		☐	☐
2	På linjerne	Kan alle skorpioner slå mennesker ihjel?		X	☐	☐
3	På linjerne	Er alle skorpionarter lige store?		X	☐	☐
4	På linjerne	Fanger skorpionen sit bytte med klørne?	X		☐	☐

Kommentarer:

Spørgsmålene 5-6 stilles og besvares mundtligt.

Genfortælling

5. Kan du, med dine egne ord, kort fortælle, hvad teksten handler om?

Kommentarer:

Åbent spørgsmål

Formålet med det åbne spørgsmål er at afdække elevens evne til at argumentere ud fra teksten. Hvis eleven ikke selv motiverer sit svar, er det vigtigt at stille opfølgende spørgsmål.

6. (Mellem linjerne) I teksten om skorpionen står der, at man bør ryste sine sko. Hvorfor tror du, at man bør gøre det? Kan du fortælle, hvorfor du tror det?

Kommentarer:

Opgørelse

Eleven viser forståelse for tekstens indhold ved at:	Ja	Delvist	Nej
Svare på spørgsmål på linjerne	☐	☐	☐
Svare på spørgsmål mellem linjerne	☐	☐	☐
Genfortælle hovedtræk	☐	☐	☐
Ræsonnere og motivere egne holdninger til teksten	☐	☐	☐
Afvejet bedømmelse:	Ja	Delvist	Nej
Samlet set viser eleven grundlæggende forståelse for teksten	☐	☐	☐

Øvrige kommentarer om elevens læsning:

Tekst 3: "Søvn"

Hurdo

Hurdo waa wax loo wada baahan yahay, dad iyo duunyaba. Laakiin waayo? Cilmibaarayaasha qudhoodu ma garanayaan taa jawaabteeda. Ama waxa dhaca marka an hurudno. Laakiin inaan hurdo u baahannahay – shaki kuma jiro. Hurdo la'aanteed weynu dhimaneynaa.

In kasta oo aadan la socon waxa hareerahaaga ka dhacaya, haddana hurdadu waa nooc ka mid ah nasashada. Ilaa iyo xad waxaa la oran karaa waad miyir beeshay markaad huruddo. Laakiin ma ahan heer aan lagaa toosin karin.

Meertada hurdada

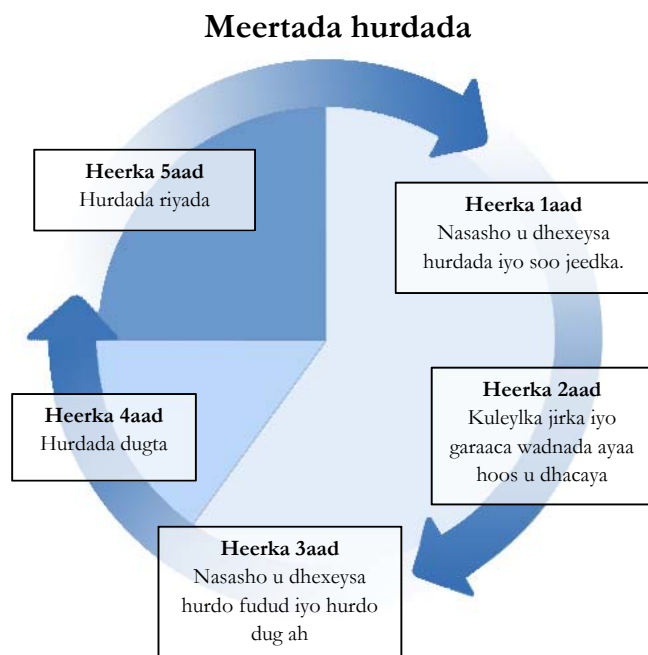
Hurdadu waa meertooyin soo noqnoqda oo qiyaastii uu dhererkoodu yahay 90 daqiiqadood. Meertadiiba waxay ka kooban tahay shan heer, eeg jaantuska meertada hurdada.

Hurdada riyada iyo hurdada dugta

Heerka shanaad waxaa la yiraahdaa hurdada riyada. Markaa indhaha ayaa aad u dhaqdhaqaaqa, waana marka aan riyooeyno. Hurdada riyada waa mid fudud, micnaha waxaan u hurudnaa si aan sidaa u qoto dheereyn. Hurdada riyadu waa mid soo noqnoqota 90kii daqiiqadoodba mar oo qiyaastii socota xilliga aan hurudno rubucii. Heerka kale waa hurdada dugta. Waa marka uu jirku soo kabsanayo, taas oo inoo sahasha barashada waxyaalaha cusub. Inta lagu jiro hurdada dugta aqoonta ayaa xoog yeelata oo maskaxdeennu si fudud u qabataa.

Hurdo ka gaarsiin

Haddii aad wakhti dheer soo jeeddo maalin waxaa fudud in la maleeyo inaad habeenka xiga u baahan tahay hurdo labanlaab ah. Laakiin taasi ma ahan wax sax ah. Jirku wuu ku wanaagsan yahay inuu gudo hurdadii dhaaftay. Markay hurdadu kugu yaraato waxaad taa ku gudeysaa hurdo ka qoto dheer tii hore.

Tekst 3: "Søvn" - Elevens svarark

Su'aalaha "Hurdada"

Weerahee ayaa waafaqsan waxyaalaha ku yaal qoraalka hurdada? Hal istallaab ah ku dhufo qaanadda ku aaddan Haa ama Maya ee weer walba dhammaadkeeda.

Haa Maya

1. Cilmibaarayaasha wey garanayaan sababta ay dadku ugu baahan yihiin hurdo.
2. Hurdada riyada waa mid fudud.
3. Habeenkii xilliga aan hurudno intiisa badan waannu riyoonaa.
4. Hurdada riyada inta aanan la gelin ka hor ayaa ka fudud in la is toosiyo marka loo barbardhigo hurdada riyada ka dib.

Dhameystir weedha adigoo istallaab ku dhufanaya qaanadda ku aaddan jawaabta aad u aragto inay sax tahay. Hal istallaab uun baa la isku oggol yahay.

5. Hadday hurdadu hal ama laba habeen kugu yaraato...

- A waxaad u baahan tahay inaad habeenka xiga labanlaabto hurdada si aad tan ku dhaaftay u guddo.
- B wuxuu jirku taa ku gudi karaa inaad habeenka xiga hurdo tan caadiga ah ka qoto dheer aad seexato.
- C waa inaad habeenka xiga xilli hore seexataa si aad u guddo hurdadii ku dhaaftay.

Su'aashaan afka ayaad uga jawaabeysaa.

6. Iskaaga si kooban ma uga sheekeyn kartaa wuxuu qoraalkaanu ku saabsan yahay?

Tekst 3: "Søvn" - Rettevejledning

Teksttype: Forklarende faktatekst.

Diagrammet viser søvncyklussens forløb og fordelingen mellem de forskellige søvnstadier. Teksten indeholder flere emnespecifikke ord. Teksten kan forstås uden diagrammet, men spørgsmål 3 og 4 kræver, at eleven kan læse diagrammet og drage en konklusion på baggrund af informationen.

Lukkede spørgsmål

Eleven svarer ved at krydse af i sit svarark.

Læseproces		Spørgsmål til eleven	Facit		Elevens svar	
			Ja	Nej	Ja	Nej
1	På linjerne	Forskere ved, hvorfor mennesker har brug for søvn		X	☐	☐
2	På linjerne	Under drømmesøvnen sover man overfladisk	X		☐	☐
3	På linjerne	Vi drømmer størstedelen af natten		X	☐	☐
4	Mellem linjerne	Det er lettere at blive vækket før drømmesøvnen end efter drømmesøvnen		X	☐	☐
5	På linjerne	Hvis man har sovet for lidt en eller to nætter...				
		A. har man brug for at sove dobbelt så meget den næste nat, for at indhente søvnen.				☐
		B. kan kroppen kompensere for det ved at sove dybere den næste nat.		X		☐
		C. må man gå i seng ekstra tidligt den næste aften, for at indhente den tabte søvn.				☐

Kommentarer:

Genfortælling

Spørgsmål 6 stilles og besvares mundtligt.

6. Kan du, med dine egne ord, kort fortælle, hvad teksten handler om?

Kommentarer:

Opgørelse

Eleven viser forståelse for tekstens indhold ved at:	Ja	Delvist	Nej
Svare på spørgsmål på linjerne	☐	☐	☐
Svare på spørgsmål mellem linjerne	☐	☐	☐
Genfortælle hovedtræk	☐	☐	☐
Ræsonnere og motivere egne holdninger til teksten	☐	☐	☐
Afvejet bedømmelse:	Ja	Delvist	Nej
Samlet set viser eleven grundlæggende forståelse for teksten	☐	☐	☐

Øvrige kommentarer om elevens læsning: